

ПЛАГІАТ ВАДИМА ЧВАХІНА

Ідіот та й годі! Хіба нормальна розважлива людина буде вмовляти товариша по службі: «Дозволь почергувати за тебе на Новий рік, а ти повеселишся зі своєю родиною, подуркуєш з дітьми навколо ялинки, потім під бій курантів у компанії друзів піднімеш келих шампанського, а я у цей час буду марніти на службі, чекаючи, де, колись, з кимось щось трапиться».

Але! Вікторові Линнику, слідчому прокуратури Міус-міста, конче потрібно бути вільним третього січня: у Любаши — день народження, а допомогти йому звільнитися від служби в цей день може тільки Ваня Волонтер, інститутський однокашник, теж слідчий прокуратури. Але Іван Омел'янович про себе надзвичайно високої думки. По-перше, він у прокуратурі, можна сказати, старожил — прийшов відразу після інституту, продовжив прокурорську династію Волонтерів, а Линник спочатку трубив юрисконсультом у виробничому об'єднанні «Міусвугілля» і лише згодом його запросили слідчим.

Новорічне чергування Віктора — це своєрідна традиція. Три роки роботи в прокуратурі — три новорічних пильнування. У них з Ванею, можна сказати, виробилася своєрідна «такса»: за кожен годину, що Іван Омел'янович віддає своєму однокашнику третього січня, стягує з нього три. У зручний для себе час.

«Не бажаєш — не треба!»

А Віктор — бажає! Він не може не хотіти, він зобов'язаний... Є в нас святі обов'язки.

Якраз дев'ять років тому... «Дембель» Віктор Линник, не знявши ще військову форму, йшов у військкомат, щоб стати на облік.

І раптом... сонну ранкову вулицю імені наркома охорони здоров'я Ссмашка пронизав протягливий стогін: «А-а-а...» На одній ноті. Він йшов згори, з небес. Наростав. Міцнішав. І вже — не стогін, а виття сирени, що переорює душу, що змушує опасливо зжатися, чекаючи найгіршого.

Віктор мимоволі підвів голову і побачив, як по повітрю «ви шагу є», так- так, саме йде, перебираючи ногами, дівчисько. Його вразили голі білі ноги. Платтячко — вивернутим куполом, а під ним — ноги...

Як пгах, що потрапив у кімнату, у шаленому прагненні до волі зльоту б'ється об прозоре скло, так дівчисько тугим мішком вдарилося об залізачья балкону другого поверху. Ноги, білі ноги, не знайшли опори, руки, розкинуті у польоті, не встигли схопитися за поручні. А внизу — асфальт. А під балконом, на асфальті він, Віктор Линник... Мить... і станеться непоправне.

Віктор інстинктивно простягнув руки, наміряючись підхопити ту, що падала. Але вона з льоту хвицьнула його в обличчя, і він перекинувся горілиць.

Пізніше, згадуючи все, що сталося, Віктор потайки, навіть від самого себе, буде думати, не підсунься він тоді, може бути, для Любапш все обійшлося б не настільки трагічно. Хоча навряд.

Оправившись від удару, Віктор підхопився і побачив, що з дівочої нози, вище неприродно вивернутого коліна, гострим зубцюватим клином стирчить біляста, з подпалинкою на зламі кістка.

Мить, друга... А він усе не може отямитися. Відчуває, як огидна нудота невблаганно стискає горло.

І поки він боровся з дурним приступом, з рани заюшила кров.

Він розумів: треба негайно накласти скрутень вище рани. Треба негайно зупинити якусь машину, щоб відвезти постраждалу в лікарню.

Але він розумів і інше: крім відкритого перелому можуть бути й інші, поки що невидимі, але зле болючі.

У цей час з найближчого під'їзду вискочило високе, окате, з розпущеним довгим волоссям дівчисько, певно, подруга постраждалої.

— Дурепа! Ми ж пожартували!

А постраждала намагалася підвестися і прикрити широким платтям оголені стегна.

Від болю вона знепритомніла.

— Що стоїш стовбом! — закричав Віктор на чорнооку. — Рушника давай або ще якусь лаху.

Дівчина метнулася у під'їзд, а Віктор, не чекаючи її, став знімати свій ремінь. За інструкцією джгут на голе тіло не накладають, потрібно щось підкласти.

Повернулася (як метеор, в одну мить) чорноока, принесла махрового рушника.

Віктор почав обережно накладати джгут. Обличчя постраждало! швидко біліло, втрачаючи ознаки живого, перетворюючись у нерухому гіпсову маску.

— Машину! Зупиняй машину! — наказував Віктор. — Будь-яку!

Чорноока беззаперечно виконувала всі його розпорядження. Постраждалу звали Любою, її чорнооку довгоногоу подругу Іолантою.

Доля Любаши, її люте, інакше не назвеш, небажання обговорювати будь з ким те, що сталося («Сама винна — і все!»), були тим останнім доводом, що переконав Віктора податися на юридичний. Мати наполягала, щоб він обрав у житті «справжній! шматок хліба» — шахту. Там і заробітки, там і повага... «Дивись, як гірників піднімають. їм почесні, їм пільги: пенсія в п'ятдесят років — сто сімдесят шість карбованців. Як міністру!» Друзі дитинства, товариші по службі в армії, хто міг і хотів, вступали в гірничий інститут. А Віктор — у юридичний: клекотала в ньому ненависть до несправедливості, до чорної образи. Любашу скривдили ті, кому вона довірилася, і залишилися непокараними. З цим Віктор змиритися не міг і не хотів.

У Любаши третього січня — день народження. Дев'ять років тому Віктор приніс їй, що пролежала у лікарні майже півроку (крім ноги перелом таза в двох місцях), шістнадцять гвоздичок. Нині, як що на рік по квітці — треба вже двадцять п'ять. (Ювілейна, можна сказати, дата.) Він знав, що Любаша чекає на нього, чекає квітів. Зустріне у дверей (їй з вікна видно, як він підходить до під'їзду). Посміхнеться. Розхвилюється. І, намагаючись сховати раптові сльози, тикнеться обличчям у квіти:

— Суцільне марнотратство: зимою. Стільки...

Любаша — інвалід. Роз'їжджає по будинку на в'юнкому возику... Пізніше, коли буде з'їдений іменинний пиріг, вона з гіркою образою скаже: «Вітю, не муч себе... Не ходи до мене... поки на комусь не одружишся». А він, розуміючи її правоту, з напускною суворістю заперечить: «Цить! І думати про те не смій».

Вона посміхнеться. Він поцілує її, але обом буде соромно за вчинене, за ту невільну брехню, що з роками ставала все гущішою і глибшою.

За законом підлості саме на Новий рік, під час чергування слідчого Линника обов'язково ставалося щось мерзотне.

А сьогодні зранку тиша, гладь і божа благодать. Друга година, час і перекусити, а Віктор боїться вийти з-за столу, він, чекаючи неприємностей, дивиться на сірий телефон.

«Коли ж! Невже за все свято в півтора мільйонному місті — ніяких НП, що вимагають прокурорської уваги? Так бути цього не може!»

І ось... Внутрішній телефон!

Прокурор Грибов Микита Якович сказав:

— Зайди, потеревенимо на дозвіллі.

У слідчого Линника від дурного передчуття відразу обм'якла душа. Якого лішого Грибова принесло на службу у такий час, коли усі відсипаються після новорічного концерту? Йому, бач, захотілося «потеревеніти» на дозвіллі з черговим. Сказав би вже прямо: «Є справа». І якщо про цю справу повідомляють сперше прокурору додому, а не черговому, і прокурор поспішає на службу, значить випадок делікатний.

Переступивши поріг прокурорського кабінету і побачивши в колись великих сірих, а нині наче примружених очах Грибова неусвідомлене почуття провини, Віктор зрозумів: його очікує чергове поскудство.

— Вітю, тобі везе! — пробачливо вимовив прокурор, мовляв, нічого вже отут не попишеш, така доля-лиходійка. І, бажаючи підсилити ефект співчуття, розвів ручиши-загребухи.

— Труп? — спитав Линник, у досаді смикаючи рудуватий, звислий (шевченківський) вус. «Нехай труп, — мимоволі подумав він, — вже коли його «прибило» до нашого берегу. Але було б щось

простіше, примітивніше, щоб за день і розмотати усе до кінця». Тривогу він постарався сховати за скепсисом.

— Щось розкопали в посадці під снігом здичавілі собаки?

— На дачі, Вікторе Григоровичу, на дачі. Тільки собаки тут ні до чого, — підтвердив прокурор, морщачи чоло і кривлячи пухкі губи, — знайдений мертвим Чвахін Вадим Карпович. Міліція збирає свою бригаду, незабаром під'їдуть.

Це означало, що в них із Грибовим залишається кілька хвилин вільного часу.

— Чвахін? Часом не той знаменитий письменник? — мимоволі вирвалося у Віктора. Слово «той» вимагало визначення: «той, котрий...» А от до слова «який» додати щось конкретне слідчому Линнику не було чого. У голові стояв гул: «Чвахін... Вадим Чвахін...» І — усе. Стерло пам'ять, як запис на магнітофонній стрічці, що випадково пропущена через магнітну голівку.

Прокурор низько нахилив лобату голову.

— Саме так: Вадим Чвахін, відома за нашими мірками особистість!

— Чого його понесло на дачу? — поцікавився Віктор, внутрішньо усе ще пручаючись долі. — У такий сніг! У такий мороз! І як він дістався? Від шосе до дачної ділянки — Антарктика! Снігоходу на гусеничному ходу — з оглядовий люк!

Усі в прокуратурі Міус-міста переконані, що Віктор Линник ходить у мазунчиках у «самого», і лише він один знає, що в Грибова «під ковпаком» із усіма наслідками, що звідси випливають (неприємні, заморочливі справи — доля Линника).

А почалося це півтора роки тому з «мандаринової справи». Місцевий ВРП кілька років підряд продавав державні цитрусові за комерційними цінами. Потім крамничку прикрили. Директора замість лісоповалу відправили на пенсію. А пару років тому всі приховані кінці вилізли назовні.

І почали «зацікавлені люди» винищувати свідків, причому чисто по-сіцилійски: піф-паф, ой-ой-ой!

Спочатку знайшли мертвим колишнього начальника плодоовочезбуту, потім двоє працівників райвідділу, що колись вели «мандаринову справу», влаштували дуель на східцях з особистої зброї. Один убитий, інший важко поранений.

А усе почалося з того, що на території піонерського табору,

що пустує взимку, був виявлений труп колишнього начальника плодоовочезбуту. Слідство доручили Линникові. Але коли сюди вплелася «дуель», справу швиденько вилучили з ведення міської прокуратури і передали в обласну. Линник до цього часу вже встановив, що колишній начальник чекав на території табору своїх друзів з райвідділу, які пізніше й улаштували стрілянину на сходовій площадці. Один з них (вбитий) не тільки був на території табору години за дві до смерті начальника плодоовочезбуту, але і пив з ним горілку.

«Таку справу уводять з-під носу!» Але великодосвідчений Грибов тоді в розраду йому сказав:

— Став свічку Миколі-Угоднику, що позбувся такої дохлятини. На подібних справах авторитетів не заробляють, навпаки, втрачають довіру начальства і попадають у немилість на довгі роки. Зачеплена честь мундира, і будуть її люто відмивати на всіх поверхах: від райвідділу до міністерства. А я, знаючи твій характер, упевнений, що ти попреш проти течії. Ну й обмокогонят до невпізнанності, витешуть із шоглової сосни сірник без сірчаної голівки. Знайдуться органи і важніші за міністерство, що будуть не дуже зацікавлені у виявленні причини дуелі. Хто мертвий, той виправдатися не може, а не може виправдатися — значить винний. Але голови полетять з багатьох, тому що «мандаринове» — на контролі в Генпрокурора. А стань ти у центрі подій, кожний вважатиме, що ти під нього копаєш. Розтопчуть і оком не моргнуть. Ти, Вікторе Григоровичу, не в образі буде сказано, ще не обкатався як слідчий, щоб займатися такими справами, як ця. От у нас є «труп у посадці». Дамочці за тридцять. Розкрути.

І з тих пір повелосся: як у справі труп — так Линник.

За останній час Вікторові довелося брати участь у розслідуванні двох злісних убивств, обидва на сімейному ґрунті. В одному випадку свекруха з невісткою не змогли дійти згоди, кому на якій конфорці варити борщ, в іншому свати ділили весільні витрати-доходи. Скільки ці милі родичі звели наклепів один на одного! Викручувалися, намагаючись «утопити ворога» у балії помиїв. Від того, хто з ким спить, а з ким не спить, до обвинувачення у зраді Батьківщині: «Ач, йому наші порядки не подобаються! Йому Америку разом з Рейганом подавай!»

За три тижні, що пішли на розбір цих справ, Віктор спорожнів

від бездуховності тих, з ким звела його доля слідчого: тикнули іржавим шабером у душу... («А душа — це пар», — сказав поет). Засвистіло...

Він фізично втомився від марноти, начебто вкотив на Еверест сніжний ком снігу вагою у тонну і... спустив його додолу. Люди, втягнуті в коло трагічних подій, залишилися їм, слідчим, незадоволені, кожен зарахував його до особистих ворогів. Їх не влаштовував закон, вони не зважали на здоровий глузд, були переконані, що якби знайшлася людина, від якої слідчий «узяв би», тоді «їхніх ворогів» підняли б на старовинну дибку. А так...

Висновок начебто напрошувався сам собою: мерзенна людина у своєму падінні, нікчемна у своїй злиденності.

Але і велика. Слідчий прокуратури Линник знав це за долею Любаши. Ні слова докору на адресу тих, хто «пожартував» з нею, скалічивши їй життя. Суть її душі складало милосердя.

Але Любаша була стороною постраждалою, тут все ясно, усе на своїх місцях, ніякого непорозуміння закону із совістю, мораллю, звичаями. А бувають випадки, коли життя не втискується у жорсткі рамки закону. У цьому варіанті або закон розсипається, немов пірамідка, побудована з тисячі шашечек, або... страждає і трагічно гине життя.

З погляду Кримінального кодексу України, мавр Отелло вчинив злочин, класифікований статтею 94, пункт 4: «Вбивство з ревнощів має кримінальну відповідальність незалежно від того, чи дійсно мав місце привід для ревнощів». Причини для вбивства у мавра не було, а привід був. Щоправда, його сфабрикували. Але це вже інший злочин, скоєний іншою людиною: стаття 93, пункт 18 — «Організація вбивства з корисливою метою для заняття більш високооплачуваної посади». Шекспір із фактом для будь-якого слідчого переконливістю встановив «причинні зв'язки винного із фактом смерті потерпілого», як говориться у підручнику з Карного права. І нам шкода простака мавра, і ми всією душею ненавидимо спритного Яго.

За три роки роботи слідчим у Линника у справах не пройшов жоден Отелло, так, усе дрібні власники з породи роконосців.

Він утомився копатися в гнилих відходах земної цивілізації. Він мав право на моральний відпочинок.

У лютий безвладності Віктор думав: «І Чвахін на дачі, як тоді

начальник плодоовочезбуту у порожньому піонертаборі... Чого їх, приречених, несе у ведмежі куточки зимою, у бездоріжжя?»

— Як знайшли труп?

Це вже чисто професійне запитання.

— Мати Чвахіна, Мотрона Гнатівна, зателефонувала черговому міськвідділу. Вадим Карпович разом зі своїм сусідом по під'їзду Серм'яжним поїхав на дачу подивитися сад — чи не погризли зайці дерева. Обіцяв бути до вечора. Але не повернувся ні в той день, ні тридцятого, ні тридцять першого. А години у дві ночі першого січня Мотрона Чвахіна побачила з вікна, що сусід ставить свою машину в гараж. Відносини в Мотрони Гнатівни із сусідом натягнуті. Але отут, стривожена, дочекалася, коли Серм'яжний зайде у квартиру, і подзвонила. Серафім Митрофанович з усього був не в дусі, відповів сусідці ірубю, мовляв, він до її дурношлепа Вадима нічним вартовим не наймався. Поклав трубку. Мотрона Гнатівна знову подзвонила, але телефон мовчав.

Чому Серм'яжний нахамив сусідці? Що змусило його виключити телефон? Втома? Небажання спілкуватися з неприємною людиною? Чи інша, більш глибока причина?

— І тоді стривожена мати подзвонила на «02», — зрозумів Віктор.

— Цілком вірно, — кивнув прокурор. — Черговий їй чемно роз'яснив, мовляв, принесіть письмову заяву, тоді будемо розбиратися. Бо як буває? Хтось на дачі п'є горілку у добрій компанії, а дружина піднімає на ноги міліцію: «Пропав любий». А оплачували б усю вартість кожного помилкового виклику, мабуть, не дзвонили б по ночах, не бентежили б людей на Новий рік.

Віктор скипів. Його б влада, він би таких хитромудрих... «Принесіть письмову заяву...» І рогатому ясно, що серед ночі стривожена мати такої заяви не принесе. Саме на це і розраховував черговий по райвідділу. Нехай той, хто заступить на зміну, і сушить собі мізки, де, що і з ким пив громадянин Чвахін, як проводив час під новий рік.

Грибов угадав настрої слідчого Линника: «Ач, як весь побілів. Вилиці зчепив, немов обценьки, що схопили врослий у суху деревину іржавий цвях».

— Так ти, Вікторе Григоровичу, дихай глибше і рівніше. Рахуй

до десяти... Ну хіба можна так хвилюватися, коли тільки берешся за справу! Слідчий повинен бути об'єктивним, внутрішньо врівноваженим, — наставляв прокурор.

— А чи не вистачить з нас «рівноваженості» гвинтиків-шурупчиків, яких вколачують у просвердлені дірочки! — скипів Віктор. Він не терпів нотацій.

Кушаві, вицвілі брови прокурора злетіли вгору. Глянув осудливо на Линника, але у полеміку вплутуватися не став, продовжував інформувати про подробиці справи.

— Мотрона Гнатівна черговому: «Я не дружина, від якої ховаються в затишному місці, я — мати». Зателефонувала голові облвиконкому, якого добре знала. «Мишко, вибач, не стала б тривожити в новорічну ніч у дрібницях»... — і всю одиссею. Голова облвиконкому підняв на ноги начальника міськуправління... Карусель закрутилася. Хотіли з'ясувати що-небудь у Серм'яжного, але телефон не відповідав.

— А хто такий Серм'яжний? — поцікавився Віктор. Примітне прізвище, але пов'язати його з конкретною людиною він не міг.

— Знаменитих людей Міус-міста слідчому прокуратури треба знати, — відрубав Грибов. Ось коли він зреагував на витівку Линника, на його «гвинтики-шурупчики».

— Не пощастило, — огризнувся Віктор.

— Серафім Митрофанович років тридцять п'ять працював у нашому книжковому видавництві, з них двадцять два роки — директором, — пояснив Грибов, начебто зачитуючи протокол нудних зборів, де усім усе відомо заздалегідь.

— Якщо письменник Чвахін приятелював з директором видавництва Серм'яжним...

— З колишнім директором, — уточнив відразу Грибов, даючи зрозуміти молодому співробітнику, що це усе деталі у слідчій справі.

— Тим більше, з колишнім. Дехто з керівників йде на пенсію, а дружні зв'язки у нього зберігаються, виходить, він був непоганою людиною. Чому ж у такому випадку в матері Вадима Чвахіна натягнуті стосунки із сусідою? — дошукувався істини Віктор.

Грибов пожав плечима.